

Na podlagi štirinajstega odstavka I. poglavja nacionalnega programa socialnega varstva do leta 2005 (Uradni list RS, št. 31/00) sprejema minister za delo, družino in socialne zadeve, v soglasju s Strokovnim svetom za socialno varstvo,

N A Č R T

za izvajanje usmeritev in nalog iz nacionalnega programa socialnega varstva do leta 2005

I. UVOD

Ta načrt predstavlja izvedbeni akt nacionalnega programa socialnega varstva do leta 2005 (v nadaljnjem besedilu: nacionalni program), s katerim se določata način in dinamika izvajanja socialno varstvenih storitev in drugih nalog iz nacionalnega programa, ki se financirajo ali sofinancirajo iz javnih sredstev. Načrt določa:

- naloge in aktivnosti pri izvajanju posameznih ciljev in strategij nacionalnega programa,
- usmeritve in naloge pri dopolnjevanju mrež storitev javne službe ter pri vzpostavljanju in dopolnjevanju mrež dopolnilnih programov,
- projekte nacionalnega pomena, ki so potrebni za vsebinsko in organizacijsko prenavo področja v skladu z nacionalnim programom,
- naloge posameznih nosilcev dejavnosti,
- način spremljanja izvajanja nacionalnega programa.

II. NALOGE IN AKTIVNOSTI ZA URESNIČEVANJE CILJEV IN STRATEGIJ

1. Načela uresničevanja ciljev in strategij

Pri uresničevanju ciljev in strategij socialnega varstva morajo vsi izvajalci nacionalnega programa in vsi nosilci nalog upoštevati zlasti naslednja načela:

- načelo socialne pravičnosti,
- načelo solidarnosti,
- načelo enake dostopnosti, proste izbire in pluralnosti,
- načelo socialnega vključevanja,
- načelo izenačevanja možnosti,
- načelo spoštovanja pravic uporabnikov.

Pri uresničevanju nacionalnega programa je potrebno vpeljati štiri temeljne spremembe:

- individualizirano financiranje,
- decentralizacijo načrtovanja socialnega varstva glede na lokalne potrebe,
- financiranje storitev glede na potrebe in ne glede na ponudbo,
- povečanje vpliva in sodelovanja uporabnikov.

2. Naloge pri uresničevanju posameznih ciljev in strategij

a) k 1. cilju: izboljšanje kakovosti življenja

V okviru določenih strategij, ki bodo omogočale uresničevanje cilja izboljšanje kakovosti življenja, bo Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (v nadaljnjem besedilu: ministrstvo) izvajalo naslednje naloge:

1. V skladu s svojimi pristojnostmi bo aktivno sodelovalo pri oblikovanju politike Vlade Republike Slovenije in pri sprejemanju razvojnih strategij in zakonskih rešitev na drugih področjih, ki pomembno vplivajo na vzdrževanje in razvijanje ugodnega socialnega položaja prebivalstva in na uresničevanje ciljev nacionalnega programa. Poleg področij, ki sodijo v pristojnost ministrstva, so to še zlasti področja plačne in davčne politike, izobraževanja, stanovanjskega gospodarstva, zdravstva in pravosodja.

V ta namen bo ministrstvo organiziralo občasna medresorska srečanja ministrov, vzpodbujalo oblike in načine projektne delo strokovnjakov različnih ministrstev ter skrbelo za aktivno sodelovanje zunanjih ekspertov, neposrednih izvajalcev in predstavnikov uporabniških združenj.

Učinke ukrepov in politik na navedenih področjih bo ministrstvo spremljalo v luči izvajanja ukrepov programa boja proti revščini in socialni izključenosti in po potrebi predlagalo njihove korekcije. Ministrstvo bo tudi samo sprejemalo ukrepe, ki naj bi prispevali k zmanjševanju stopnje relativne revščine. Skupaj z drugimi ministrstvi in nevladnimi organizacijami bo ministrstvo še naprej podpiralo in koordiniralo programe ter sprejemalo in predlagalo ukrepe za odpravo vzrokov, ki vodijo v t.i. absolutno revščino, ki pomeni pomanjkanje osnovnih dobrin in storitev, nujnih za zadovoljitev minimalnih potreb po hrani, bivališču, obleki, nujni zdravstveni oskrbi itd.. Prav tako se bo ministrstvo v sodelovanju z drugimi resorji aktivno odzivalo na pojave prikrite revščine, značilne za določene skupine prebivalstva.

2. V okviru izboljševanja možnosti za kakovostno življenje preko razvojnih in preventivnih programov na področju socialnega varstva bo ministrstvo vsako leto objavilo javni razpis za sofinanciranje razvojnih in preventivnih programov, ki bodo imeli za cilj usposabljanje ljudi za dobre medsebojne odnose, razvoj solidarnosti, uveljavljanje enakih možnosti za oba spola, zagotavljanje enakih pogojev za skupine in posameznike, ki si zaradi prikrajšanosti ali zmanjšane sposobnosti ne morejo sami zagotoviti kakovostnega življenja, sprejemanje različnosti in razvijanje samopomoči.

Ministrstvo bo z vsakoletnim državnim proračunom skrbelo za zagotavljanje sredstev, ki bodo namenjena sofinanciranju preventivnih in razvojnih programov, tako da bo omogočena širitev programov in vključevanje večjega števila uporabnikov.

Posebna skrb bo namenjena programom, ki razvijajo in ohranjajo:

- socialno vključenost,
- prostovoljno delo,
- medgeneracijsko sožitje.

Ministrstvo bo kot pomembne dopolnilne dejavnosti sofinanciralo tudi druge preventivne in dopolnilne programe, ki vzpodbujajo zdrave načine življenja in kakovostnega preživljanja prostega časa, ki izboljšujejo možnosti posebej

ranljivim skupinam prebivalstva, ki omogočajo čimbolj neodvisno življenje oseb z vsakovrstnimi prizadetostmi, ki vzgajajo za sprejemanje različnosti in so usmerjeni v izenačevanje možnosti za vse. Prednost bodo imeli že uveljavljeni programi, ki bodo zagotavljali spoštovanje načel nacionalnega programa in načel iz poglavja II. tega načrta, ter programi, ki bodo izkazovali inovativnost. Dostop do sredstev za sofinanciranje teh programov bodo imeli tako izvajalci javnega sektorja kot izvajalci nevladnih organizacij in zasebniki.

3. Ministrstvo bo v okviru rednih nalog Inštituta RS za socialno varstvo poskrbelo, da bodo čimprej zaključene aktivnosti pri vzpostavitvi informacijskega sistema ter da bo javnosti na voljo pregleden sistem spremljanja ključnih kazalcev, s katerimi se lahko pojasnjujejo vzroki in posledice dogajanj na področju socialnega varstva. Na ta način bo ministrstvo sprotno in zanesljiveje spremljalo gibanja na področju družbenega standarda in socialnega položaja prebivalstva, ocenjevalo posamezne elemente, ki določajo kakovost življenja, ter ugotavljalo učinke sprejetih ukrepov. Informacijski sistem, ki ga bo vzpostavil inštitut, bo zagotovil preglednost mreže vseh izvajalcev, ki so financirani ali sofinancirani iz javnih sredstev in bo zagotavljal pretok informacij o posameznih programih. S tem bosta uporabnikom omogočena individualni izbor in večji vpliv.

b) k 2. cilju: zagotavljanje aktivnih oblik varstva

V okviru določenih strategij, ki bodo omogočale uresničevanje cilja zagotavljanje aktivnih oblik socialnega varstva, bo ministrstvo izvajalo naslednje naloge:

1. Ministrstvo bo pri pripravi programov in ukrepov skrbelo za uveljavljanje usmerjenih preventivnih aktivnosti, namenjenih posebej izpostavljenim skupinam prebivalcev in rizičnim posameznikom. Z raznimi podpornimi programi, s programi socialnega treninga, z usposabljanjem za čimbolj neodvisno življenje, z uvajanjem osebne asistencije in spremljevalcev ter z razvijanjem modelov zagovornišva, bo tem skupinam omogočeno, da bodo posamezniki v njih ostali socialno vključeni in bodo aktivno sodelovali pri iskanju rešitev ter pri preprečevanju socialnih stisk in težav, s katerimi se soočajo. To bo mogoče doseči z ukrepi, s katerimi se bo načrtno povečeval delež učinkovite socialne preventive na račun kasnejšega ukrepanja.

Programi socialne preventive za potencialno ogrožene bodo morali biti na voljo vsem posebej izpostavljenim skupinam, zlasti pa:

- otrokom iz neurejenih družin in s težavami v odraščanju,
- osebam z zasvojenostmi in njihovim družinam,
- žrtvam različnih oblik nasilja,
- osebam s prizadetostmi in z invalidnostjo,
- mladim, ki se pripravljajo na starševstvo,
- srednji generaciji pri pripravi na starost,
- priseljencem in drugim etničnim manjšinam,
- starejšim osebam in njihovim družinam, ki skrbijo za kakovostno starost svojih članov.

Ministrstvo bo v okviru svojih pristojnosti vplivalo na izvajalce javne službe, da med redne dejavnosti vključijo tudi obvezne preventivne programe za

uporabnike iz svojega delovnega področja, obenem pa bo vzpodbujalo tudi druge nove izvajalce preventivnih programov, da se organizirajo za izvajanje takih programov. V okoljih, kjer ne bo nosilcev preventivnih programov, bo moral vlogo vzpodbujevalca prevzeti center za socialno delo.

Prioritete na nacionalnem nivoju bo določal strokovni svet socialnega varstva pri ministrstvu, za določanje lokalnih prioritet pa bo potrebno organizirati različne oblike lokalnih koordinacij.

Izvajanje usmerjenih preventivnih programov bo organizirano kot socialno varstvena storitev v okviru javne službe in kot dopolnilna dejavnost, ki jo bodo poleg javnih zavodov in koncesionarjev izvajali izven okvira javne službe tudi drugi izvajalci, ki svoje programe usmerjajo na rizične skupine prebivalstva. Tistim, ki bodo izbrani na javnih natečajih bo ministrstvo sofinanciralo določene deleže programov in jim zagotavljalo dolgoročneje sodelovanje. V ta namen bo ministrstvo skupaj z izvajalci in z uporabniškimi združenji pripravilo ustrezna merila za sofinanciranje posameznih vrst programov, pri čemer bo upoštevalo usmeritev, da bo 80% sredstev namenjenih financiranju preventivnih programov za daljše obdobje, 20% sredstev pa bo namenjenih sofinanciranju letnih programov.

2. Ministrstvo bo skrbelo za to, da bodo medsebojno usklajena in funkcionalno povezana zlasti področja varstva družine, varstva invalidov, aktivne politike zaposlovanja in socialnega varstva. Gre za dejavnosti, ki se dopolnjujejo in tako povečujejo učinkovitost, uporabniku pa zagotavljajo aktivne oblike pomoči. Večina ukrepov je usmerjenih v iskanje možnosti, s katerimi se ohranja ugoden socialni položaj posameznika. V teh programih je denarna oblika pomoči le podlaga za iskanje drugačnih rešitev, ki ne pomenijo socialne izključenosti ali poseg v človekovo dostojanstvo.

Eden od pogojev za aktivno reševanje socialnih stisk in težav na omenjenih področjih je tudi informacijska povezava različnih baz podatkov. Povezave sistemov in baz podatkov so že vzpostavljene tudi z novelami področne zakonodaje.

Enako načelo, da imajo storitve prednost pred denarnimi dajatvami, se zagotavlja upravičencem tudi znotraj socialnega varstva, pri tem je pomemben prispevek socialno varstvene storitve prva socialna pomoč. V okviru te storitve upravičenec dobi informacije o vseh možnih rešitvah njegove stiske in o vseh možnih izvajalcih, ki mu lahko zagotovijo pomoč.

Ministrstvo si bo prizadevalo, da se navedena storitev bolj uveljavi in dobi večji pomen.

3. Vsakdo, ki nima dovolj sredstev za dostojno preživetje iz razlogov, na katere sam ne more vplivati, ima pravico do dajatev iz naslova socialnega varstva. Na podlagi take usmeritve nacionalnega programa je ministrstvo že sprejelo prve ukrepe, s katerimi naj bi dosegli cilj, da materialna ogroženost ne bi pomenila tudi socialne izključenosti posameznikov. Analize socialnega položaja prebivalstva, zlasti pa dosedanjih prejemnikov socialno varstvenih

dajatev, so pokazale na potrebo po spremembah in dopolnitvah obstoječega sistema. Ta naloga je bila realizirana z uveljavitvijo zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o socialnem varstvu, ki se uporablja od 1. septembra 2001 dalje. Zakon je na novo določil minimalni dohodek, ki mora biti zagotovljen vsakemu posamezniku za preživetje na dostojni ravni ter določil še druge pogoje, ki na drugi strani silijo upravičence, da po svojih možnostih in sposobnostih prevzamejo odgovornost za svojo socialno varnost. V tem smislu bo ministrstvo spremljalo učinke in sprejelo morebitne druge ukrepe, potrebne za polno uresničitev zastavljenega cilja.

Na osnovi analize izvajanja novelirane ureditve denarnih socialnih pomoči bo ministrstvo sprejelo morebitne dodatne ukrepe, s katerimi bo v največji možni meri mogoče uresničiti načelo, da prejemniki denarne socialne pomoči ne morejo biti v boljšem gmotnem položaju kot zaposleni.

4. Nov pristop k zagotavljanju denarnih socialnih pomoči temelji na novem informacijskem sistemu, ki zagotavlja preglednost ključnih podatkov in gibanj na področju materialne ogroženosti posameznih rizičnih skupin prebivalstva, obenem pa pomeni računalniško podporo za izvajanje zakona. V skladu z zakonom so bile uvedene tudi povezave z informacijskimi sistemi nekaterih ključnih področij, kar omogoča večjo učinkovitost in razbremenjevanje upravičencev.

V tem smislu bo ministrstvo še nadalje razvijalo tehnologijo dela, ki omogoča da upravičenci pridejo hitreje do pravic, na iste podatkovne baze pa bo vezalo še druge pravice iz področja socialnega varstva, kot na primer odločanje o oprostivah in olajšavah pri plačevanju socialno varstvenih storitev.

c) k 3. cilju: razvoj strokovnih socialnih mrež pomoči

V okviru določenih strategij, ki bodo omogočale uresničevanje cilja razvoj strokovnih socialnih mrež pomoči, bo ministrstvo izvajalo naslednje naloge:

1. Ministrstvo bo sistematično uvajalo in vzpodbujalo ukrepe, s pomočjo katerih bodo vsem prebivalcem na voljo različne oblike strokovne pomoči pri preprečevanju in pri odpravljanju socialnih stik in težav, ob tem pa bodo na voljo tudi različni programi, ki bodo upoštevali želje in potrebe posameznikov. Strokovna podpora in ukrepanja bodo odvisna od vrste stiske in težave ter od sposobnosti in pripravljenosti sodelovanja uporabnikov. Tako bodo aktivnosti usmerjene v naslednje štiri skupine oblik strokovnega dela:
 - a. materialna in nematerialna pomoč osebam, ki so v težavah zaradi gmotnih razmer ali so soočene z revščino in drugimi oblikami socialne izključenosti, ker si ne morejo zagotoviti sredstev za preživljanje. Tem osebam bodo na voljo različne storitve in aktivnosti, s katerimi se lahko ponovno vključijo v dostojne oblike življenja, vsem ostalim, ki jim sposobnosti tega ne omogočajo, pa bodo zagotovljene denarne oblike pomoči;
 - b. usmerjena strokovna podpora osebam, ki imajo težave v medosebnih odnosih ali potrebujejo strokovno podporo za socialno sprejemljivo funkcioniranje. Tem osebam bodo na voljo različne mreže strokovne

- pomoči profesionalcev in njihovih prostovoljnih sodelavcev, v okviru javne službe ali izven okvira javne službe;
- c. organizirano varstvo in socialna oskrba oseb, ki za daljše obdobje ne morejo same skrbeti za svoje pravice ali si ne morejo zagotoviti dostojnega življenja. Tem osebam bodo na voljo različni programi organizirane skrbi v obliki dnevnih, celodnevni ali občasni namestitvi ter možnosti za podporo v obliki osebne asistenci ali pomoči na domu;
 - d. usmerjena preventiva za druge skupine prebivalstva, ki bo organizirana kot strokovno vodeno usposabljanje in vzpodbujanje za dobre medčloveške odnose, za samopomočno delovanje in za aktivno razvijanje lastnih sposobnosti z namenom, da ohranijo ugoden in napredujo socialni položaj.
2. V sodelovanju z izvajalci programov in socialno varstvenih storitev bo ministrstvo skrbelo za:
- dopolnjevanje obstoječih programov in kapacitet, ki so pogoj za uresničevanje načela enake dostopnosti,
 - prestrukturiranje dela obstoječih programov in kapacitet iz institucionalnih v skupnostne programe in druge prijaznejše oblike, ki so pogoj za uresničevanje načel individualizacije pravic, proste izbire storitev, povečanja neodvisnosti uporabnikov in zagotavljanje njihovega večjega vpliva,
 - uvajanje novih standardov kvalitete, ki bodo prepoznavni v obliki objektivno merljivega zadovoljstva uporabnikov in izvajalcev storitev.

V ta namen bo ministrstvo pozvalo vse izvajalce storitev, da pripravijo natančne programe uvajanja sprememb, kot jih zahteva nacionalni program, na kar bo v okviru dejanskih možnosti določilo prioritete za njihovo uresničitev. Pri vseh novih izvajalci javne službe (javni zavodi in koncesionarji) bo uveljavljena zahteva, da programi že vsebujejo navedena strokovna izhodišča.

3. Ministrstvo bo pri uvajanju novih programov in pri širitvi mrež skrbelo za enakomeren razvoj posebnih programov za izpostavljene skupine, ki zaradi specifičnih potreb ali zaradi negativnih izkušenj potrebujejo take programe. Posebno prednost bodo imeli programi, namenjeni otrokom in ženskam, ki se srečujejo z nasiljem, invalidom, kronično težko bolnim odraslim osebami, starejšim osebami, ki ne morejo same in neodvisno živeti v bivalnem okolju ter družinam pri skrbi za vzgojo otrok in pri izvajanju vsakodnevnih funkcij.
4. Ministrstvo bo pripravilo in uveljavilo poseben načrt postopnega individualiziranega financiranja storitev, ki bo neposredno vplival na večjo možnost izbora in na pregleden način ugotavljanja učinkov.
5. Ministrstvo si bo prizadevalo, da se analizirajo dosedanje izkušnje pri izvajanju vseh socialno varstvenih storitev, na osnovi analize pa se opravijo spremembe standardov in normativov ter zagotovijo pogoji za kvalitetno izvajanje storitev.

d) k 4. cilju: vzpostavitev in razvoj pluralnosti

V okviru določenih strategij, ki bodo omogočale uresničevanje cilja vzpostavitev in razvoj pluralnosti, bo ministrstvo izvajalo naslednje naloge:

1. Ministrstvo bo skupaj z zunanjimi izvajalci in ob sodelovanju predstavnikov civilnih združenj izdelalo pregleden sistem podpor za nadaljnje uveljavljanje in razvoj nevladnega sektorja, zasebnitva in uporabniških združenj. V ta namen bo Ministrstvu za finance predlagalo prilagajanje sistema davčnih olajšav, ki bi v večji meri vzpodbujale donacije in druge oblike prostovoljnega financiranja socialnih dejavnosti, s ciljem, da bi se delež sredstev donatorjev povečal glede na sedanje stanje.
2. Ministrstvo bo na podlagi gibanj, interesov in ocen nadaljevalo sistem podeljevanja koncesij tako, da bo sledilo dvema načeloma:
 - (1) da se uporabnikom praviloma omogoči izbor vsaj med dvema različnima programoma,
 - (2) da se za manjkajoče kapacitete, določene v nacionalnem programu, najprej poiščejo primerni koncesionarji, šele nato bo sledila širitev obsega dejavnosti (kapacitet, zaposlenih) obstoječih javnih zavodov. Pri tem bodo upoštevane že predhodno dogovorjene širitve javnih zavodov, vsebovane v potrjenih razvojnih programih.

Da bi zagotovili pri bodočih koncesionarijih na področju institucionalnega varstva sprejemljive cene in konkurenčnost (kakovost) storitev, bo ministrstvo proučilo možnosti ugodnejšega (dolgoročnega) najema posojil za investicije na tem področju oziroma drugih oblik možnosti oblikovanja sprejemljivih cen s pomočjo javnih sredstev.

3. Ministrstvo bo preko zakonskih in podzakonskih aktov ter sistema financiranja v okviru svojih pristojnosti uveljavilo zahtevo, da bodo na regijskih ali na medobčinskih ravneh vlogo spodbujevalca novih programov in posredovalca informacij prevzeli izvajalci javne službe, vlogo povezovalca teh aktivnosti pa bodo zagotavljali centri za socialno delo kot javni socialno varstveni zavodi. Njihova naloga bo tudi strokovna podpora programom, ki jih bodo vzpostavljali in razvijali izvajalci iz nevladnih organizacij in zasebniki. Postopne spremembe se bodo izvajale tako, da bodo centri za socialno delo postali stičišča različnih izvajalcev in usmerjevalci uporabnikov v različne programe pomoči, njihovo razmerje do okolja bo v podpori tovrstnim aktivnostim na lokalni ravni. V okoljih, v katerih ponudbe izvajalcev ne bodo nudile uporabnikom možnosti izbire, bodo centri za socialno delo, v sodelovanju z lokalnimi skupnostmi in z uporabniki, prevzeli tudi vlogo spodbujevalca novih programov in kolikor ne bo drugih izvajalcev, tudi organizirali njihovo izvajanje.

V ta namen bo ministrstvo skupaj s predstavniki izvajalcev iz vseh področij socialno varstvene dejavnosti ter v sodelovanju z lokalnimi skupnostmi in uporabniškimi združenji pripravilo natančnejšo analizo dela na vseh področjih socialne preventive, določilo potrebno kadrovske zasedbe za izvajanje te naloge ter poskrbelo, da se ustrezno dopolni število izvajalcev. Na tej podlagi bo izdelana tudi natančnejša klasifikacija nalog socialne preventive, kar bo omogočilo dopolnitev programa t.i. socialne baze podatkov kot dela enotnega informacijskega sistema socialnega varstva.

4. Ministrstvo bo omogočilo pripravo posebnega eksperimentalnega projekta, ki naj bi predstavljal model, po katerem bi javni zavodi oziroma koncesionarji,

pod določenimi pogoji lahko oddajali v izvajanje posamezne faze ali posamezne storitve iz okvira javne službe tudi drugim izvajalcem (nevladne organizacije in zasebniki), ki so si pridobili le dovoljenje za delo.

Na podlagi take "podpogodbe" bi le-ti izvajali storitev na osnovi veljavnih standardov in normativov po navodilih in pod nadzorom javnega zavoda ali koncesionarja.

5. Ministrstvo bo kot pomembne dopolnilne dejavnosti sofinanciralo tudi druge dopolnilne programe, ki jih razvijajo in izvajajo različne nevladne organizacije in društva. Gre za programe, ki navajajo na zdrave načine življenja, ki izboljšujejo življenjsko kondicijo posebej ranljivim skupinam prebivalstva, omogočajo čimbolj neodvisno življenje oseb s posebnimi potrebami, vzgajajo za sprejemanje različnosti ter izenačujejo možnosti za vse.

Prioriteta pri sofinanciranju teh programov bo njihova uveljavljenost, spoštovanje načel iz II./1. točke in inovativnost.

6. Ministrstvo bo tudi zagotovilo, da bodo različni izvajalci povezani v enovit sistem socialnega varstva, ki bo uporabnikom omogočal informacije o vseh možnih oblikah pomoči in s tem možnost izbire. V ta namen bo vzpostavljen enovit informacijski sistem socialnega varstva na nacionalni ravni, ki ga bo v okviru permanentnih nalog izvajal inštitut.
7. Ministrstvo bo zagotovilo pogoje za uvedbo individualiziranega financiranja storitev in bo v dogovoru s posameznimi izvajalci pripravilo pilotni projekt poskusnega plačevanja storitev na podlagi individualnih naročilnic ali omogočanja uporabnikom, da sami razpolagajo z delom sredstev, ki so namenjena plačilu storitve.

e) k 5. cilju: oblikovanje novih pristopov za obvladovanje socialnih stisk

V okviru določenih strategij, ki bodo omogočale uresničevanje cilja oblikovanje novih pristopov za obvladovanje socialnih stisk, bodo dobili posebno mesto programi, ki ponujajo ljudem prijaznejše načine strokovnega dela, ki vzpodbujajo ljudi v stiski pri iskanju vseh možnih rešitev, ki dajejo prednost ohranjanju socialne vključenosti, ki upoštevajo posameznika in njegove posebne potrebe in ki razvijajo enakopraven odnos med strokovnjakom in uporabnikom. V zvezi s tem bo ministrstvo izvajalo naslednje naloge:

1. Ministrstvo bo načrtno vzpodbujalo in podpiralo nove programe, katerih namen bo odzivanje na spremembe socialnega položaja prebivalstva, uvajanje novih metod dela in prispevek k razvoju stroke. Ministrstvo bo vsako leto sofinanciralo vsaj en pilotni projekt, ki bo prispeval k oblikovanju novih pristopov za obvladovanje socialnih stisk, ter poskrbelo, da bo po ugodni oceni in na podlagi pričakovanih učinkov, uvrščen med seznam rednih ali priporočljivih dejavnosti vseh izvajalcev. Izbor projektov bo opravljen na podlagi prioritete, ki jih bo določil strokovni svet, pri čemer bo pomembno, da bodo pilotni projekti potekali v različnih okoljih oziroma regionalnih okvirih.
2. Ministrstvo bo namenilo posebno skrb za redno dodatno izobraževanje in usposabljanje zaposlenih. V ta namen bo sodelovalo s Socialno zbornico

Slovenije pri načrtovanju in izvajanju najrazličnejših programov ter redno zagotavljalno sredstva, ki zbornici zagotavljajo izvajanje te naloge. S spremembami v zakonskih in podzakonskih aktih bodo vzpostavljeni novi in dodatni motivacijski mehanizmi, ki naj bi spodbujali strokovni napredek vodilnega osebja in vseh zaposlenih, razvoj posebnih interdisciplinarnih študijskih programov ter druge mehanizme za razvoj novih oblik dela. S povečevanjem sredstev za izobraževanje strokovnih delavcev bo spodbujan tudi razvoj novih poklicev, ki se bodo vključevali v dejavnost socialnega varstva, predvsem za posamezne vsebine dela, za katere ni mogoče zagotoviti usposobljenih izvajalcev v okviru splošnih izobraževalnih programov.

Za vse izvajalce socialno varstvene dejavnosti bo uveljavljen koncept vseživljenjskega učenja v učečih se organizacijah. Vlaganje v izobraževanje, izpopolnjevanje in usposabljanje direktorjev, strokovnih vodij, strokovnih delavcev, strokovnih sodelavcev in drugih zaposlenih na področju socialnega varstva, predstavlja dolgoročno investiranje v razvoj dejavnosti. Pri tem bodo imeli posebno prioriteto programi specializacij, posebni moduli usposabljanja s prakso, programi novih znanj in novih pristopov in drugi programi.

Skladno s strateškimi usmeritvami Slovenije in njenim vključevanjem v evropske povezave je potrebno razvijati projekte oblikovanja nacionalnih standardov strokovnih znanj in spretnosti za razvijajoče se poklice tudi na področju socialnega varstva. V skladu z zakonom bo strokovna opravila za te aktivnosti vodila Socialna zbornica Slovenije.

3. Socialna zbornica Slovenije bo v okviru zakonskih pooblastil v sodelovanju z zunanjimi institucijami pripravila in izpeljala načrt uvedbe supervizije za večji del strokovnih področij, izvedla postopek javnega razpisa za podelitev ustreznih licenc supervizorjev in druge postopke, ki so v skladu s splošnimi akti zbornice potrebni za organizacijo in izvedbo te dejavnosti.
4. Ministrstvo bo vzpodbujalo in uvajalo projekte za spodbujanje sistema poslovne uspešnosti in poslovne odličnosti vseh izvajalcev. V ta namen bo pozvalo vse poslovne skupnosti izvajalcev, da čimprej opredelijo strateške cilje razvoja na svojem področju in določijo kriterije za določanje kvalitete dela v posameznih dejavnostih, ki bodo predstavljali podlage za izdelavo nacionalnega modela odličnosti.

Ob tem bo ministrstvo opravilo tudi analizo veljavnega sistema podeljevanja nagrad in priznanj ter ga po potrebi korigiralo tako, da bo dan večji poudarek dosežkom, ki pomenijo prispevek k razvoju stroke.

5. Ministrstvo bo pozvalo tudi izobraževalne ustanove, ki izobražujejo strokovnjake za delo na področju socialnega varstva, da pri izvajanju izobraževalnih programov v večji meri vzpodbujajo inovativnost in nove pristope, ki temeljita na znanstvenih spoznanjih in izkušnjah teorije in prakse, ter da programe izobraževanja bodočih strokovnjakov sproti prilagajajo novim potrebam.

6. Posebej se kaže potreba po tesnejši funkcionalni povezanosti izvajalcev socialno varstvenih in zdravstvenih storitev, ki se organizirajo na lokalni ravni, zato bo ministrstvo predlagalo resornemu ministrstvu za zdravje vzpostavitev novih oblik sodelovanja tudi pri neposrednem reševanju socialno-zdravstvene problematike posameznih skupin prebivalstva.

III. USMERITVE IN AKTIVNOSTI PRI DOPOLNJEVANJU MREŽE JAVNE SLUŽBE

a) Splošne smernice za organiziranje in dopolnjevanje mreže

Za uresničitev ciljev nacionalnega programa bo potrebno doseči tudi strukturno, organizacijsko in vsebinsko prenovo posameznih dejavnosti socialnega varstva ter dograditev obstoječe mreže javne službe. Pri tem bodo morali vsi nosilci nalog upoštevati temeljna načela, s katerimi bo mogoče zagotoviti:

- enako dostopnost do storitev,
- pluralizacijo izvajalcev in programov,
- možnost izbire za uporabnike,
- enako kvaliteto opravljenih storitev za vse uporabnike.

V okviru gornjih načel bo ministrstvo zagotovilo podlage in sprejemalo ukrepe, ki bodo omogočali:

1. da bodo imeli pri nadaljnjem razvoju obstoječe mreže javne službe iz pristojnosti države, poleg javnih socialno varstvenih zavodov, pomemben delež tudi koncesionarji;
2. da bodo izven okvira javne službe mrežo storitev dopolnjevali različni izvajalci, ki bodo pridobili dovoljenje za delo;
3. da bo mreža izvajalcev socialno varstvenih storitev sestavljena iz izvajalcev javnega sektorja, izvajalcev nevladnih organizacij in iz zasebnikov,
4. da se bodo standardi in normativi za izvajanje javne službe razvijali v smeri, ki bo zagotavljala kvalitetne storitve za uporabnike,
5. da se uveljavijo in razvijejo evalvirani modeli dobre prakse.

Nadaljnje dograjevanje mrež socialno varstvenih dejavnosti iz okvira javne službe bo upoštevalo naloge iz II. poglavja c) in d) točke.

b) Splošne smernice za vsebinsko prenovo posameznih mrež

Glede na dejstva:

- da večina obstoječih mrež v okviru javne službe izhaja iz modelov, ki so bili uveljavljeni po prejšnjem sistemu socialnega skrbstva;
- da je obstoječi sistem socialno varstvenih storitev na novo uveden na podlagi premalo utemeljenih analiz možnih učinkov,
- da se večja pomen in vloga uporabnikov storitev, njihovih združenj, civilne družbe in strokovne javnosti,
- da so posamezne stroke uveljavile nova spoznanja pri delu z ljudmi, s težavami ali s posebnimi potrebami,
- da želimo uveljaviti na področju socialnega varstva nekatere nove na uporabnike usmerjene vrednote, ki so značilne za moderne demokratične sisteme, se kaže potreba po tem, da ponovno ocenimo tudi nekatere

vsebinske rešitve pri izvajanju posameznih storitev, zlasti še v luči usmeritev in ciljev, ki jih določa nacionalni program.

Ministrstvo bo zato skupaj z izvajalci storitev poskrbelo, da bodo načrtovani cilji in sprejete strategije dobile mesto v razvojnih programih vsakega od izvajalcev. V ta okvir sodijo zlasti prizadevanja za uresničitev naslednjih usmeritev:

- deregulacija dosedanjih modelov pri zagotavljanju storitev in uvajanje novih vsebin,
- načrtno prestrukturiranje dela obstoječih kapacitet v nove, uporabnikom prijaznejše oblike, zlasti v skupnostne in izveninstitucionalne programe, ki dopuščajo večjo avtonomnost posameznikom,
- uvedba modelov individualiziranega plačevanja storitev tako, da bo plačilo zagotovljeno uporabniku in ne izvajalcu storitve,
- premik iz sistema ponudbe storitev na sistem povpraševanja po storitvah,
- ugotavljanje potreb posameznega uporabnika in uveljavljanje individualnih načrtov reševanja socialne stiske in težave,
- opolnomočanje uporabnikov za to, da bodo enakovredno sodelovali s strokovnjaki,
- metode nudenja pomoči nadomestiti z metodami podpore uporabnika,
- seznanjanje uporabnika z njegovimi pravicami in načini za njihovo uveljavljanje ter z možnostmi in postopki v zvezi z ugovori in pritožbami,
- institucionalizirati vpliv uporabnikov na lokalni in državni ravni ter poskusno pričeti z ustanavljanjem lokalnih akcijskih skupin,
- zagotoviti multidisciplinarno obravnavo zahtevnejših stisk in težav in supervizijo strokovnega dela ter zagotoviti pogoje, da bosta obe dostopni tudi tudi izvajalcem z manjšim številom strokovnih delavcev,
- organizirati trajnejše cikle usposabljanja strokovnih delavcev za nove pristope,
- spremljati kakovost opravljenega dela ter vzpostavitev mehanizmov t. i. notranje kontrole.

Na podlagi splošnih usmeritev bodo izvedene konkretne aktivnosti za posamezne storitve.

c) Mreže posameznih storitev

1. storitev: socialna preventiva

1.1. Stanje in predlagane rešitve

Socialno preventivo je potrebno natančneje strokovno in vsebinsko opredeliti ter jo posebej določiti v okviru standardov in normativov tako, da bosta jasni in obenem ločeni dve njeni funkciji:

- vzpodbujanje, organiziranje in vodenje skupnostnih akcij, v katerih se prebivalci lokalnih skupnosti usposabljaajo za kvalitetno življenje, za dobre medčloveške odnose, za uveljavljanje socialne pravičnosti in strpnosti, za uveljavljanje in razvoj svojih sposobnosti ter za medsebojno pomoč,
- koordiniranje in vodenje različnih usmerjenih programov, s katerimi se preprečujejo socialne stiske in težave potencialno ogroženih posameznikov, družin in posebnih skupin prebivalstva. Programi so prilagojeni posameznim oblikam kriznih življenjskih situacij, v katerih bi se lahko znašli posamezniki,

družine in posebne skupine prebivalcev, če ne bi bili deležni organizirane podpore in samopomoči.

1.2. Izvajanje storitve

Skupnostne akcije, v katerih se prebivalci lokalnih skupnosti usposablajo za kvalitetno življenje, za dobre medčloveške odnose, za uveljavljanje socialne pravičnosti in strpnosti, za uveljavljanje in razvoj svojih sposobnosti ter za medsebojno pomoč, lahko organizirajo in vodijo različni nosilci (javni socialno varstveni zavodi, nevladne organizacije in zasebniki), ki so registrirani za tovrstne dejavnosti in zagotavljajo ustrezno usposobljene kadre za neposredno delo z uporabniki. Koordiniranje programov različnih skupnostnih akcij zagotavlja krajevno pristojen center za socialno delo, v okviru izvajanja storitve socialne preventive.

Usmerjene programe, s katerimi se preprečujejo socialne stiske in težave potencialno ogroženih posameznikov, družin in posebnih skupin prebivalstva, ki bi se lahko znašli v kriznih življenjskih situacijah, če ne bi bili deležni organizirane podpore in samopomoči, organizirajo in izvajajo kot socialno varstveno storitev javni socialno varstveni zavodi in koncesionarji, v katerih delovno področje sodi ključna problematika uporabnikov.

2. storitev: prva socialna pomoč

2.1. Stanje in predlagane rešitve

Prva socialna pomoč se je kot splošna in samostojna storitev uveljavila pri strokovnem delu v centrih za socialno delo, pomembna pa je tudi pomoč uporabnikom v okviru različnih specializiranih programov. Centri za socialno delo so pri tem uspeli uveljaviti model "prvega srečanja in informiranja" ter "usmerjevalca v različne programe". Dosežen je pomemben cilj: uporabniku so predstavljene različne možnosti pomoči pri razreševanju njegove socialne stiske ali težave, med katerimi lahko izbira. Centri za socialno delo so do sedaj edini izvajalci te storitve v okviru javne službe.

Poleg centrov za socialno delo izvajajo iste ali podobne naloge tudi drugi izvajalci, zlasti nosilci specializiranih programov. Med pomembnejše sodijo:

- programi za osebe z dolgotrajnimi težavami v duševnem zdravju,
- programi za osebe s težavami zaradi odvisnosti,
- programi za osebe, ki so bile žrtve kaznivega dejanja, nasilja ali zlorabe,
- programi za osebe s posebnimi potrebami,
- programi, ki nudijo različne oblike podpore za starejše osebe,
- programi, ki jih nudijo različni odprti telefoni in druge specializirane svetovalnice.

Posamezni izvajalci prve socialne pomoči in specializiranih programov niso funkcionalno povezani in se največkrat ne dopolnjujejo, zato bo pomembna naloga v naslednjem obdobju poskrbeti za njihovo povezanost v enovit sistem organiziranja prve socialne pomoči.

2.2. Izvajanje storitve

V večini okolij ni mogoče zagotoviti pluralnosti izvajalcev te storitve, zato jo izvaja pristojni center za socialno delo. Za nadaljnji razvoj storitev je pomembno, da se za izvajanje prve socialne pomoči poleg centrov za socialno delo organizirajo še specializirani izvajalci za posamezne vrste socialnih stisk in težav v okviru javne službe in izven okvira javne službe, na podlagi dovoljenja za delo.

2.3. Poleg navedenih aktivnosti bo ministrstvo v okviru prve socialne pomoči izdelalo natančnejši program ustanavljanja kriznih centrov, v katerih bo mogoče uporabnikom v akutnih fazah zagotoviti tudi kratkotrajne namestitve.

3. storitev: osebna pomoč

3.1. Stanje in predlagane rešitve

Storitev se izvaja v treh različnih oblikah, glede na vrsto težav in glede na sposobnosti upravičenca, in sicer v obliki svetovanja, vodenja in urejanja.

Mrežo storitve zagotavlja občina.

Občina lahko organizira izvajanje storitve tako, da sklene pogodbo o izvajanju s centrom za socialno delo ali da na javnem natečaju izbere koncesionarja za izvajanje storitve. Zaenkrat za vse občine izvajajo storitve centri za socialno delo. Plačilo za opravljene storitve je določeno v pavšalnem znesku z letnimi pogodbami.

Druge možnosti se doslej ni poslužila še nobena občina, pa tudi sicer se občine aktivneje ne vključujejo v organizacijo in izvajanje storitve, čeprav gre za dokaj obsežno in neposredno storitev za trištevilkno obsežne skupine uporabnikov, prebivalcev sleherne občine.

3.2. Izvajanje storitve

Obstaja potreba po pluralizaciji izvajalcev, zato bo potrebno aktivirati občine, da bodo čimprej analizirale možnosti in pogoje za podelitev koncesij, vsaj za del storitev. To bo omogočeno tudi z določitvijo natančne metodologije za oblikovanje cene storitve. Zastavljeni obseg mreže storitve v okviru javne službe zadošča.

4. storitev: pomoč družini za dom

4.1. Stanje in predlagane rešitve

4.1.1. Po podatkih analize, ki jo je v zvezi z dosedanjim izvajanjem storitve opravila Skupnost centrov za socialno delo, se kaže potreba po tem, da bi se v okviru storitve posebej izpostavili programi "dela z družino" tudi v primerih, ko ne gre za razreševanje socialnih stisk in težav, ampak za strokovno podporo družini, da bi lahko samostojno funkcionirala. Gre za dokaj stalno delo "z družino v družini", ki bi vključevalo tudi elemente urejanja in vodenja, kot ga poznamo pri delu s posameznikom. Take vsebine odstopajo od sedanje zasnove storitve in se uveljavljajo kot posebni "psihosocialni programi podpore družini". To pomeni, da je treba standard in normativ dosedanje storitve dopolniti z novimi vsebinami ter

omogočiti vključevanje nove skupine strokovnih sodelavcev ali usposobljenih laičnih delavcev. Vsekakor pa bi nove vsebine prispevale h kvaliteti dela zlasti na področjih, s katerimi se ukvarjajo multiprofesionalni timi za obravnavo primerov nasilja in spolne zlorabe otrok.

4.1.2. Po modelu regionalnih multiprofesionalnih timov za obravnavo primerov nasilja in spolne zlorabe otrok bodo organizirane različne timske oblike dela še na nekaterih drugih področjih, zlasti na področju varstva otrok s težavami v odraščanju. Ministrstvo bo skrbelo, da bodo pri pripravi smernic za delo in pri izvajanju programov sodelovali tudi drugi pristojni vladni resorji in njihovi izvajalci.

4.1.3. Kot posebno obliko pomoči družini za dom bi bilo treba uveljaviti tudi pomoč družini s prizadeto odraslo osebo, če ta ni vključena v noben program varstva. Gre za storitev, ki bi predstavljala pomoč družini in prizadeti osebi pri vsakodnevnih težavah in zagotavljala možnost občasnega kratkotrajnega razbremenjevanja družine.

4.2. Izvajanje storitve

4.2.1. Osnovno obliko storitve naj bi še naprej zagotavljali centri za socialno delo, saj pogosto vključuje tudi elemente ali dele javnih pooblastil, ki jih ne morejo izvajati koncesionarji. Ministrstvo bo nadziralo centre za socialno delo, da bodo v vseh primerih pripravljali načrte dela z družino, ter jih vzpodbujalo, da bodo za neposredno izvajanje posameznih delov načrta angažirali tudi druge izvajalce, zlasti tiste, ki ponujajo specialne programe.

4.2.2. Sistem ustanavljanja multidisciplinarnih strokovnih timov za posamezna vsebinska področja je potrebno vzpodbujati tudi tako, da se doseže ustrezna koordinacija tudi na državnem upravnem nivoju. Smernice za delo timov, ki jih sestavljajo predstavniki različnih vrst izvajalcev, bi morali po doseženi uskladitvi dajati in jih predpisovati pristojni državni organi.

Pri ustanavljanju multiprofesionalnih timov je nujno potrebno zagotoviti aktivno udeležbo strokovnih služb, ki sodijo v pristojnost drugih ministrstev, ter opredeliti postopke obveznega sodelovanja in prevzemanja nalog iz okvirov njihovih pristojnosti.

V delo teh timov je potrebno vključevati tudi predstavnike uporabniških združenj.

4.2.3. Storitve izvajanja posebne oblike psihosocialne pomoči družinam s prizadeto odraslo osebo bomo natančno opredelili v standardih in normativih. Z uveljavitvijo te storitve bo nadomeščena posebna oblika storitve pomoč družini na domu, ki je opredeljena kot mobilna pomoč in v načrtovani obliki ni zaživel.

Normirano število deset strokovnih timov s skupno dvajsetimi izvajalci bomo zagotovili z razpisom in s podelitvijo koncesij.

5. storitev: pomoč družini na domu

5.1. Stanje in predlagane rešitve

Storitev zagotavlja občina.

Z dodatnimi ukrepi države (povečanje obsega zagotovljene porabe na račun storitve, z uvajanjem subvencij pri zaposlovanju in z omogočanjem javnih del) so bile občinam v zadnjem obdobju v znatni meri zagotovljene osnovne možnosti za postopno uresničevanje ciljev iz nacionalnega programa. Istočasno je bilo poskrbljeno za usposabljanje ustreznega števila izvajalcev storitve, oblikovani so bili standardi novega poklica socialne oskrbovalke/socialnega oskrbovalca na domu, ki je bil že uvrščen v nacionalni certifikatni sistem. Po podatkih občin je cilj nacionalnega programa, ki se nanaša na število izvajalcev storitve in tudi števila upravičencev, že skoraj dosežen, zato je občinam dana možnost, da ga s pomočjo javnih del in z dodatnimi oblikami subvencioniranja zaposlitev lahko nadgrajujejo v skladu s potrebami okolja.

Nadaljnja prizadevanja ministrstva bodo zato usmerjena le v zagotavljanje pogojev, da bi bilo zagotavljanje storitve organizirano povsod v okviru rednih programov in z redno zaposlenimi izvajalkami in izvajalci.

Storitev je izdatno dopolnjena in podprta tudi s številnimi oblikami prostovoljskega dela.

5.2. Izvajanje storitve

Večina občin je v prvem obdobju organizirala izvajanje storitve tako, da je sklenila pogodbe s katerim od že ustanovljenih javnih zavodov (centri za socialno delo, domovi za starejše). V zadnjem letu pa iščejo tudi druge izvajalce in razpisujejo prve natečaje za podeljevanje koncesij, saj obstajajo izvajalci iz nevladnega sektorja, ki so si že pridobili dovoljenje za delo. V dveh največjih mestnih občinah so ustanovili samostojna javna zavoda za izvajanje pomoči na domu.

Poleg neposredne socialne oskrbe pa se v okviru pomoči na domu razvijajo tudi druge neinstitucionalne oblike npr. centri za pomoč na domu, t.i. zunanje dejavnosti pomoči za starejše kot so prinašanje obrokov hrane in podobno.

Pomemben prispevek k uresničitvi zastavljenih ciljev bosta zagotovila tudi dva na novo sprejeta podzakonska akta:

- pravilnik o metodologiji za oblikovanje cen socialno varstvenih storitev,
- uredba o oprostitvah plačil socialno varstvenih storitev.

6. storitev: institucionalno varstvo otrok in mladostnikov prikrajšanih za normalno družinsko življenje

6.1. Stanje in predlagane rešitve

V Sloveniji je uveljavljen t.i. nezavodski koncept skrbi za otroke in mladoletnike, ki ne morejo ostati v rodni družini, po katerem zagotavljajo nadomestno vzgojo in druge oblike priprave na samostojno življenje rejniške družine. Rejništvo ima že več kot 90-letno tradicijo in ga je pod določenimi pogoji možno izvajati tudi poklicno. Ker gre za obsežno, strokovno in človeško posebej zahtevano področje, ki ima določene

posebnosti tudi v organizacijskem pogledu, se kaže potreba po samostojni ureditvi ključnih vprašanj izvajanja rejniške dejavnosti, saj je ni mogoče polnopravno umestiti v storitve, ki jih določa zakon o socialnem varstvu. Tako bo vsebinska, finančna in organizacijska vprašanja uredil nov zakon o izvajanju rejništva.

Na ta način bo vsekakor možno zagotoviti tudi uresničitev zastavljenega cilja iz nacionalnega programa, saj bo zakon posebej zagotovil pogoje tudi za usposabljanje in pridobivanje kvalitetnih rejniških družin.

Kaže pa se potreba po tem, da se vzpostavijo tudi druge oblike pomoči tem otrokom, in sicer v oblikah kot so dnevni centri, programi socialnega treninga ali druge skupinske oblike dela, ki potekajo v vsakdanjem življenjskem okolju otrok. Gre za posamezne projekte, ki so dali dobre rezultate in bi jih bilo treba tudi organizacijsko in statusno uveljaviti.

6.2. Izvajanje storitve

Rejništvo vedno izvajajo zasebniki in ne javni zavodi. Funkcija centrov za socialno delo je zlasti ta, da poišče in opravi izbor rejniške družine, da z rejniško družino sodeluje in jo nadzira pri izvajanju rejništva.

Za uspešno delo in razvoj rejništva kot poklicne dejavnosti ali kot odplačilnega razmerja pa je pomembno predhodno izobraževanje in usposobitev kandidatov in kandidatke za opravljanje rejniške dejavnosti in tudi sprotno splošno usposabljanje in izobraževanje rejnic in rejnikov. Ministrstvo bo izdelalo program minimalnih standardov izobraževanja in usposabljanja enih in drugih ter poiskalo enega ali več nosilcev za kvalitetno izvajanje programa.

7. storitev: institucionalno varstvo otrok in mladostnikov z zmerno, težjo ali težko motnjo v razvoju

7.1. Stanje in predlagane rešitve

V storitev je vključenih skupaj 570 otrok in mladostnikov, skoraj enako pa je število odraslih oseb z duševno prizadetostjo, ki so zaključili usposabljanje in ki ostajajo v istih zavodih, vendar vključeni v druge programe. Skupno je tako v okviru petih socialno varstvenih zavodov za usposabljanje vključenih skoraj 1100 uporabnikov. Število zavodov pa tudi njihova razporeditev ne zagotavljajo enakomerne teritorialne pokritosti, kar je huda ovira za uresničevanje nekaterih strokovnih načel pri delih z uporabniki, zlasti pa z njihovimi družinami. Kapacitete dveh zavodov so razmeroma velike in ne dajeta možnosti za večjo fleksibilnost in za zagotavljanje načela prehajanja iz programa v program. V takih okoliščinah zavodi podaljšujejo programe varstva za iste uporabnike, kar onemogoča vzpostavljanje novih socialnih mrež. Uporabniki ostajajo dolgo vrsto let vezani le na eno in isto okolje, enako velja tudi za družinske člane in druge ključne osebe, ki sodelujejo pri izvajanju storitve. Zavodi del teh zagat rešujejo z različnimi organizacijskimi modeli znotraj zavoda (samostojne skupine, razni oddelki, posebne hiše v smislu bivanjskih skupnosti itd.), pri čemer so se kot izredno dobre rešitve pokazali dnevni centri, organizirani v okoljih, v katerih živijo družine uporabnikov.

Pred nadaljnjim dograjevanjem mreže izvajalcev te storitve bo ministrstvo naložilo stroki, da ponovno strokovno oceni zlasti naslednja vprašanja:

- dograjevanje mreže mora upoštevati princip enakomerne pokritosti države,
- nadaljnjo mrežo bodo zagotavljali le novi manjši zavodi ali nove manjše enote, ki bodo omogočale boljšo integracijo v okolju,
- za odrasle osebe z duševno prizadetostjo, ki so zaključile usposabljanje, je potrebno zagotoviti nove programe, na način, da bodo uporabniki doživeli spremembo, kot njihovi vrstniki.

7.2. Izvajanje storitve

Storitev zaenkrat izvajajo izključno javni socialno varstveni zavodi, zato bo ministrstvo vzpodbujalo tudi druge izvajalce in z podelitvijo prvih koncesij zagotovilo vsaj minimalno pluralnost oziroma pogoje za minimalen izbor možnih nosilcev programov.

Poleg pluralnosti bomo pri dograjevanju mreže uvajali tudi nove oblike obravnave, zlasti v obliki dnevni obravnave in kratkotrajnih namestitvev ter programov za razbremenjevanje družin.

Da bi dosegli prehajanje uporabnikov, bodo morali vsi obstoječi zavodi vpeljati vzporedne programe, s katerimi bodo zmanjšali število uporabnikov v zavodu in jih nadomestili z nadomestnimi oblikami čim bližje okolju, v katerem živijo uporabniki.

8. storitev: vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji

8.1. Stanje in predlagane rešitve

Varstvo, vodenje in zaposlitev pod posebnimi pogoji zagotavljajo varstveno delovni centri, organizirani kot samostojni zavodi ali kot enote drugih socialno varstvenih ali izobraževalnih zavodov. V javnih zavodih in pri koncesionarjih je skupno število vključenih uporabnikov 2.110 ali 85% načrtovanega obsega iz nacionalnega programa. Storitve se izvaja pri 41 izvajalcih, kar zagotavlja razmeroma dobro postavljeno mrežo, prilagojeno potrebam okolij. Koncepti dela v zvezi z izvajanjem storitve so sicer opredeljeni, vendar se kaže potreba po definiranju natančnejše metodologije dela ter po ponovni oceni nekaterih vidikov nadgradnje programov. Pred dograjevanjem mreže je potrebno strokovno oceniti nekatera izvedbena vprašanja, med katera sodijo zlasti:

- storitev je namenjena odraslim duševno prizadetim osebam, s statusom invalida, ki so zaključile programe usposabljanja in so po preostalih sposobnostih zmožne sodelovati v procesih varstva, vodenja in zaposlitve pod posebnimi pogoji,
- ugotovitev možnosti za diferencirano obravnavo uporabnikov, glede na njihove sposobnosti in njihove posebne potrebe ter omogočiti drugim skupinam invalidov (duševno bolni, težje zaposljivi zaradi osebnostnih težav, ireverzibilni alkoholiki itd) prehod v novoorganizirane programe,
- razmerje med zaposlitvenimi in storilnostnimi smotri glede na cilje kot so: razvijanje in podpora pri doseganju samostojnosti in čim večje neodvisnosti, krepitev uporabnikove samozavesti za uveljavljanje njegovega osebnega

položaja pri soodločanju o zanj pomembnih zadevah, razvijanje talentov, skrb za osebnost uporabnika, vodenje in usmerjanje pri zadovoljevanju njegovih nematerialnih potreb, vseživljenjsko učenje, ohranjanje pridobljenih znanj, interesi na področju rekreacije, športa, kulture in prostega časa;

- izbor zaposlitvenih programov naj bo čim širši, manj naj bo monotonih in ponavljajočih del, večina zaposlitev naj bo usmerjena v storitvene dejavnosti, ki zagotavljajo varovancem večje število socialnih kontaktov,
- organizacija zaposlitvenih možnosti na domu uporabnika,
- vzpostavitev možnosti prehoda uporabnika med posameznimi programi znotraj VDC ter omogočanje pravice do izbire možnosti prehodov v programe drugih VDC,
- uvajanje novih vsebin kot so spolno življenje in medosebni odnosi v parih,
- odpiranje zavodov navzven ali integracija varovancev v zunanje življenje,
- vpeljevanje integracije tudi na področju zaposlitve ter zagotovitev možnosti za vključitev določenega dela uporabnikov v koristno produktivno delo, ki ga dopolnjuje sistem plačila za opravljeno delo.

8.2. Izvajanje storitve

Vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji je storitev, ki je glede na izvajalce delno že organizirana po načelih pluralnosti. Poleg javnih socialno varstvenih zavodov storitev izvajajo tudi koncesionarji in sicer iz vrst društev, cerkvenih organizacij in pravih zasebnikov. Njihov delež znaša skupaj 11,5% celotnega števila vključenih. Z razpisovanjem javnih natečajev za podelitev koncesij ministrstvo te procese redno podpira.

Za izvajalce javnega sektorja je delno še prisotna neustrezna organiziranost. Veliko programov varstva, vodenja in zaposlovanja pod posebnimi pogoji je namreč organiziranih v majhnih enotah, v okviru drugih socialno varstvenih, izobraževalnih ali drugih zavodov in invalidskih podjetij. Taka praksa se ni obnesla, zlasti ne z vidika strokovnega vodenja, možnosti razvoja itd. Nujno je zato dokončati in vzpostaviti načrtovano organizacijsko mrežo in njeno vsebinsko opredelitev, ki jo bo sestavljalo določeno število večjih in strokovno ter organizacijsko samostojnih zavodov, v katere se bodo povezale manjše enote.

V okviru programov zaposlovanja invalidov bo potrebno začeti s poskusnimi projekti uvajanja novih zaposlitvenih možnosti, zlasti v okviru t.i. socialnih podjetij, v katere bi se vključevali tisti uporabniki, ki so presegli sposobnosti zaposlitve v pogojih VDC.

9. storitev: institucionalno varstvo starejših oseb

9.1. Stanje in predlagane rešitve

Dograjevanje mreže te storitve poteka v skladu s predvidevanji in po posebnem programu, ki ga je še pred uveljavitvijo nacionalnega programa sprejela Vlada RS. Število novih mest sledi načrtovanim ciljem, zlasti je vzpodbudno dejstvo, da je razmeroma velik interes za pridobitev koncesije. Ministrstvo je posebej odprlo te možnosti s spremembami in dopolnitvami pravilnika o koncesijah, ki omogoča interesentom za pridobitev koncesije večje garancije.

Posebna pozornost bo morala biti zato namenjena zagotavljanju pogojev za izenačevanje in izboljševanje bivalnega standarda stanovalcev in prostorskih pogojev za izvajanje dejavnosti, zlasti za posege pri zmanjševanju števila večposteljnih sob, v katerih sedaj ni mogoče ohranjati minimalne zasebnosti, ter organizaciji večjega števila programov za stanovalce s posebnimi potrebami ali z različnimi sposobnostmi za samostojno življenje.

Posebno zahtevno skupino stanovalcev v domovih predstavljata skupini najtežje bolnih starih ali tudi mlajših oseb, ki poleg zahtevnejše oskrbe in nege potrebujejo še drugačne prostorske in kadrovske pogoje. Tem uporabnikom bo potrebno v sodelovanju s področjem zdravstvenega varstva zagotoviti posebne oblike socialne in zdravstvene oskrbe.

Podobne ugotovitve veljajo tudi za drugi dve obliki institucionalnega varstva, saj so že formirani prvi dnevni centri, število varovanih stanovanj pa je tudi že doseglo četrtno načrtovanega obsega.

9.2. Izvajanje storitve

Za institucionalno varstvo za starejše osebe je ministrstvo podelilo prvi koncesiji februarja 2000, do konca leta 2001 pa je bilo podeljenih 7 novih koncesij, tako da bo delež koncesionarjev vendarle začel predstavljati pomembno pridobitev in se vedno bolj bližal načrtovanemu cilju 1500 "koncesionarskih mest". V tem smislu bi lahko ocenili, da se področje delno pluralizira glede izvajalcev, dejstvo pa je, da je dosedanja mreža dokaj homogena, saj jo predstavljajo v glavnem dobro organizirani javni zavodi. Ti sicer razvijajo več vrst programov, vendar zanje v veliki meri velja, da so usmerjeni v dokaj enotno doktrino, zato po organizaciji in po vsebinah ponujenih storitev med njimi ni pomembnih razlik. To dejstvo ne vzpodbuja njihove notranje diferenciacije. Ker novi izvajalci (koncesionarji ali zasebniki) še dolgo ne bodo sposobni pomembno vplivati na zdravo konkurenčnost ponudbe, bo potrebno poiskati tudi druge oblike vzpodbujanja novih idej in pristopov. V ta namen bo ministrstvo skupaj s skupnostmi oziroma združenji izvajalcev in potencialnih uporabnikov vzpostavilo sistem upravljanja domov za starejše, ki bo omogočal hitrejšo prilagodljivost potrebam lokalnih skupnosti, vzpodbujal strokovno samostojnost in inovativnost ter večjo racionalnost v poslovanju. Ministrstvo bo prav tako zagotovilo investitorjem strokovno pomoč in svetovanje pri oblikovanju investicijskih programov in pri vsebinskih zasnovah zavodov, obstoječim zavodom pa svetovanje pri pripravi programov prenov in pri drugih investicijskih delih.

10. storitev: institucionalno varstvo posebnih skupin odraslih

10.1. Stanje in predlagane rešitve

V Sloveniji deluje 6 posebnih socialno varstvenih zavodov za odrasle in 9 enot za posebne oblike varstva v domovih za starejših, kar pomeni skupaj 2.421 mest za posebne skupine odraslih, tudi starejših. Novi trendi na področju obravnave ljudi, ki imajo posebne potrebe zaradi dolgotrajnih okvar duševnega zdravja, zlasti pa skrb in poudarjanje njihovih pravic in dostojanstva, sta povzročila premike v organizacijskem in strokovnem smislu, tako v javnih zavodih kot tudi drugje. Razvoj skupnostnih oblik

in programov, ki jih zlasti razvijajo nevladne organizacije in združenja uporabnikov psihiatrije, in sodelovanje z javnimi zavodi s tega področja, dajejo realne podlage za uvajanje novih pristopov tudi na tem področju, saj je na njem pravzaprav največ strokovnih izzivov. Pri njihovem uveljavljanju se je pokazala potreba po tem, da se programi za posamezne skupine uporabnikov oblikujejo in izvajajo posebej. Uporabniki storitve so namreč najbolj pisana množica različnih kategorij, vsaka s svojimi posebnostmi in potrebami. Pri tem ugotavljamo, da duševno manj razvite osebe ne morejo funkcionirati na enak način kot duševno bolne.

Rešitve bo potrebno iskati v individualizaciji in diferenciaciji, zlasti v tem smislu, da se upoštevajoč sedanje stanje organiziranosti, prične s pripravo posebne mreže institucionalnega varstva za osebe z zmerno, težko in najtežjo motnjo v duševnem razvoju.

V programe te mreže bi se lahko vključevale:

- odrasle osebe z zmerno, težko in najtežjo motnjo v duševnem razvoju, ki se po zaključku usposabljanja vključijo v storitev varstva, vodenja in zaposlitve po posebnimi pogoji, pa zaradi socialnih razlogov ne morejo ostati v družini ali v drugi organizirani obliki varstva;
- druge odrasle osebe z zmerno, težko in najtežjo motnjo v duševnem razvoju, ki zaradi socialnih razlogov potrebujejo socialno oskrbo v eni izmed organiziranih oblik institucionalnega varstva, ali ki so izbrale bivanje v zavodu kot obliko njihovega nadaljnjega načina življenja.

V okviru te storitve bo potrebno nadaljevati s prestrukturiranjem dela obstoječih programov iz institucionalnih v skupnostne in druge prijaznejše oblike, ki so pogoj za uresničevane načel individualizacije pravic, proste izbire storitev ter povečanje neodvisnosti uporabnikov in zagotavljanje njihovega večjega vpliva. Pri tem bo potrebno v največji možni meri slediti načelu, da imajo vsi uporabniki, ne glede na njihovo posebnost, najprej pravico do čim bolj neodvisnega življenja po svoji predstavi in v okolju, ki si ga izberejo ter jim zagotoviti pogoje za samostojno življenje (v parih ali v bivalni skupnosti), ob podpori terenskih služb in servisov prostovoljcev, šele na to jim je mogoče organizirati institucionalne oblike varstva.

Da bi dosegli vsaj minimalno prehajanje uporabnikov, bodo morali vsi obstoječi zavodi vpeljati vzporedne programe, s katerimi bodo poskušali zmanjšati število uporabnikov neposredno v zavodu in jih nadomestili z oblikami čim bližje okolju, v katerem uporabniki živijo.

10.2. Izvajanje storitve

Storitev je organizirana za (1) odrasle osebe z dolgotrajnimi težavami v duševnem zdravju, (2) za osebe z motnjami v duševnem razvoju, ki so vključeni v programe v različne oblike institucionalnega varstva in (3) za telesno invalidne odrasle osebe. Za vse tri skupine uporabnikov se storitev v glavnem izvaja v okviru javnih socialno varstvenih zavodov. Interes za pridobitev koncesije je bil izkazan le v manjšem obsegu, zato bodo javni zavodi načrtno prestrukturirali del obstoječih kapacitet v nove, uporabnikom prijaznejše oblike, kot so različni skupnostni programi in programi izveninstitucionalne obravnave, ki omogočajo večjo avtonomnost posameznikom. Naloga javnih zavodov je tudi nudenje podpore programom, ki jih bodo ustanavljali in

razvijali izvajalci iz nevladnih organizacij in zasebniki na osnovi medsebojnega strokovnega sodelovanja.

Posebej pa bo potrebno pristopiti k sanaciji in/ali prestrukturiranju nekaterih obstoječih javnih zavodov ali njihovih oddelkov, ki trenutno ne zagotavljajo minimalnega standarda za uporabnike, niti za zaposlene. V poštev pridejo vse že naštetе oblike programov, zlasti pa izgradnja nadomestnih kapacitet ter dograditev mreže skupnostnih služb, vse ob upoštevanju načel večje disperzije in domicilnosti. V tej smeri bo potrebno proučiti tudi možnosti preselitve uporabnikov v drugo družino.

11. ORGANIZACIJA SLUŽB ZA JAVNA POOBLASTILA

11.1. Stanje in predlagane rešitve pri izvajanju pooblastil centrov za socialno delo

Gre za naloge in dejavnosti, ki jih kot javna pooblastila nalagajo zakoni centrom za socialno delo, zato so edini pooblaščenі izvajalci. Najobsežnejše so naloge v zvezi z odločanjem o pravicah po zakonu o socialnem varstvu ter po zakonih iz področja varstva družine ter odraslih duševno in telesno invalidnih oseb. Teh predpisov je več kot 50. Manj obsežne a strokovno zelo zahtevne so naloge, ki jih centrom določajo še družinska in kazenska zakonodaja ter še drugi predpisi.

Ministrstvo bo skupaj s Skupnostjo centrov za socialno delo Slovenije in Inštitutom RS za socialno varstvo redno spremljalo in analiziralo vsakoletne podatke o obsegu opravljenih nalog ter ugotavljalo vse spremembe zakonov in drugih predpisov, ki vplivajo na obseg dela na področju javnih pooblastil. V ta namen bo minister imenoval posebno delovno skupino za spremljanje področja javnih pooblastil, ki bo:

- skrbela za pripravo preglednejših meril za oblikovanje teh služb in za oblikovanje boljšega modela za njihovo financiranje,
- ob vsaki novi nalogi ali predlaganemu ukrepu iz področja javnih pooblastil izdelala natančno oceno spremenjenega obsega dela izvajalcev,
- pripravila načrt realizacije morebitnih sprememb normativov in dejanskih zaposlitev izvajalcev,
- proučila možnosti za večjo funkcionalno povezanost centrov in njihovo morebitno reorganizacijo, z namenom, da se vsem uporabnikom zagotovijo enake možnosti za kvalitetne storitve in druge postopke.

Ministrstvo bo posebej sodelovalo s Skupnostjo centrov za socialno delo pri oblikovanju predlogov za izločitev ali prenos nekaterih pristojnosti za odločanje, zlasti na družinsko pravnem področju. Gre za posamezne naloge in ukrepe, za katere so po zakonu pristojni centri za socialno delo, narava teh ukrepov, način in postopki njihovega uveljavljanja pa postavljajo centre v dvojno vlogo: predlagatelja in tistega, ki odloča o ukrepu. Analize obstoječih težav kažejo, da bi bilo bolj smotrno in učinkovito, če bi se izvajanje nekaterih tovrstnih pooblastil za odločanje preneslo na druge organe, centri za socialno delo pa bi v večji meri razvijali programe in storitve svetovanja, podpore in drugih oblik strokovnega dela z uporabniki.

Pri izvajanju javnih pooblastil bo ministrstvo zahtevalo, da bodo postopki kvalitetni in v skladu s poslovno odličnostjo, ki jo uvaja javna uprava. V tem delu bo pričelo z uvajanjem standardizacije posameznih postopkov in izdelalo merila za spremljanje učinkovitosti. Cilj ministrstva bo: zagotoviti možnosti, da bodo usluge na voljo vsem

prebivalcem pod enakimi pogoji. Ministrstvo se bo zavzemalo in bo predlagalo rešitve za zagotavljanje minimalnih strokovnih timov v vseh centrih za socialno delo, v katerih bosta poleg strokovnjaka dipl. socialnega delavca sodelovala tudi univ. dipl. psiholog ter univ. dipl. pravnik z državnim pravosodnim izpitom. To bo mogoče doseči le z delno reorganizacijo dejavnosti.

V tem okviru bo ministrstvo vzpodbujalo model t.i. območnih centrov za socialno delo, z večjim številom samostojnih enot. Ta sistem bo omogočal večjo specializacijo programov, povezanost posameznih funkcij (raziskovanje, analitično delo, skupnostne akcije za večja območja s podobno problematiko), pa tudi večjo dostopnost storitev in drugih uslug za uporabnike.

Ministrstvo bo tudi proučilo možnosti, da se za financiranje služb za javna pooblastila izdelajo drugačna merila kot za financiranje storitev. Gre za sistem "glavarin", ki naj bi se uveljavil na področju javne uprave.

11.2. Stanje in predlagane rešitve pri izvajanju pooblastil Socialne zbornice Slovenije

Javna pooblastila socialne zbornice določa zakon, in sicer kot:

- načrtovanje, spremljanje in izvajanje supervizije,
- načrtovanje in organiziranje stalnega strokovnega izobraževanja in usposabljanja zaposlenih,
- spremljanje in nadzor nad izvajanjem pripravništva ter reševanje ugovorov zoper opravljene storitve zasebnikov.

Socialna zbornica je v okviru svojih pristojnosti skoraj v celoti izoblikovala lasten sistem delovanja in izdelala instrumente za uresničevanje posameznega javnega pooblastila. Naloge v zvezi z izvajanjem javnih pooblastil predstavljajo pomemben neposreden prispevek zbornice k zagotavljanju večje strokovnosti neposrednih izvajalcev.

V naslednjem obdobju bo socialna zbornica namenila potrebno skrb vsakemu od konkretnih javnih pooblastil ter izdelala program razvoja te pomembne dejavnosti. Posebno pozornost bo namenila tudi dejavnostim, ki pomembno vplivajo na nekatera področja javnih pooblastil, zlasti tako, da bo skrbela za obveščenost vseh uporabnikov teh dejavnosti in dograjevala kodeks etičnih vprašanj.

Socialna zbornica bo skupaj z ministrstvom pripravila tudi strokovne podlage in merila za normative in za vrednotenje dejavnosti javnih pooblastil, ki bodo podlaga za sklepanje vsakoletnih pogodb.

IV. NALOGE KLJUČNIH NOSILCEV PRI DOGRAJEVANJU MREŽE JAVNIH SLUŽB

Pri dograjevanju mreže javnih služb morajo nosilci nalog in aktivnosti iz II. poglavja tega načrta, v skladu s smernicami iz III. poglavja točki a) in b), izpeljati naslednje naloge:

1. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve:

- zagotoviti pravne, organizacijske in finančne pogoje za izvajanje sprejetih smernic pri dograjevanju vseh vrst mrež javne službe in pri zagotavljanju služb z javnimi pooblastili,
- skrbeti, da bo pri dograjevanju mreže javne službe iz pristojnosti države, uveljavljeno načelo pluralizacije programov in izvajalcev, na način, da bodo za vse manjkajoče kapacitete razpisani natečaji za podelitev koncesije,
- pripraviti oceno izvajanja veljavnega pravilnika o standardih in normativih socialno varstvenih storitev ter pripraviti nujne spremembe in dopolnitve, ki bodo podpirale predlagane usmeritve,
- pripraviti večletni program uvajanja razvojnih in drugih projektov akcijskega raziskovanja, s katerimi bodo v praksi preverjeni posamezni novi pristopi pri izvajanju različnih storitev (individualizirano plačevanje storitev, vpliv uporabnikov na izbor in načrt obravnave),
- izdelati strokovne podlage za oblikovanje novih, bolj učinkovitih, modelov organiziranja izvajalcev na posameznih področjih dejavnosti in skrbeti za njihovo povezanost v okvir enotnega nacionalnega sistema,
- proučiti možnosti, oblike in pogoje za uvedbo modela po katerem bi nosilci izvajanja kake storitve lahko najemali in plačevali podizvajalce,
- vzpostaviti mehanizme za vzpodbujanje izvenzavodskih oblik obravnave,
- odpraviti morebitne nejasnosti in ovire, ki onemogočajo pridobitev dovoljenj za delo po hitrejšem postopku,
- izboljšati in intenzivirati sistem strokovnega in upravnega nadzora nad delom vseh izvajalcev ter izdelati skupne podlage za urejanje medsebojnih razmerij med uporabniki in izvajalci storitev (dogovorov) na področjih, kjer je to utemeljeno,
- vpeljati pregleden sistem določanja prioritet za investicije in za druge prostorske posege v socialno varstvenih zavodih, katerih ustanovitelj je država,
- pričeti s pilotskim projektom vzpostavitve socialno varstvene mreže v izbrani regiji ter razviti model načrtovanja socialnega razvoja po konceptu socialnega partnerstva,
- uveljaviti sistem nagrajevanja uspešnosti izvajalcev.

2. Občine:

- zagotoviti pravne in finančne pogoje za dograditev mreže storitev iz svoje pristojnosti,
- izdelati natančnejši program organiziranja izvajanja storitev iz svoje pristojnosti za daljše obdobje,
- ugotoviti možnosti za organizacijo katere od storitev v sodelovanju z drugimi občinami,
- ugotoviti možnosti za organizacijo izvajanja storitve na podlagi koncesije.

3. Izvajalci storitev

Naloge izvajalcev, ki sestavljajo obstoječo mrežo (javni zavodi ali koncesionarji), se sicer razlikujejo glede na vrsto in vsebino posameznih storitev, vendar veljajo za vse skupine izvajalcev naslednje naloge:

3.1.1. Strokovni svet vsakega izvajalca pripravi najpozneje v roku šestih mesecev po uveljavitvi tega načrta poseben akcijski program uresničevanja temeljnih načel in splošnih smernic iz III. poglavja, točki a) in b), dopoljenih s predlogi za posamezno storitev, s posebnim poudarkom na aktivnostih, ki:

- predstavljajo poseg v programska izhodišča izvajalca,
- pomenijo potrebo po dopolnitvah različnih strokovnih pristopov osebja,
- spreminjajo odnos do uporabnikov.

Vsi izvajalci morajo v akcijskem programu posebej opredeliti naslednja področja:

- ugotavljanje potreb posameznega uporabnika in uveljavljanje individualnih načrtov reševanja socialne stiske in težave,
- predstavitev vseh možnih rešitev in drugih mrež izvajalcev,
- opolnomočanje in usposabljanje za čimbolj neodvisne oblike življenja,
- vzpostavljanje metode podpore namesto nudenja pomoči,
- zagotavljanje možnosti izbire,
- seznanjanje uporabnika z njegovimi pravicami in z načini za njihovo uveljavljanje,
- multidisciplinarnost obravnave zahtevnejših stisk in težav in supervizija strokovnega dela,
- mehanizmi za sprotno ugotavljanje kakovosti opravljenega dela in za evalvacijo učinkov,
- usposabljanja strokovnih delavcev za nove pristope.

Izvajalci, ki zagotavljajo upravičencem institucionalno varstvo, pa morajo poleg naštetih področij posebej opredeliti tudi aktivnosti za prestrukturiranje dela obstoječih kapacitet v nove, uporabnikom prijaznejše oblike, in oceniti možne načine za uresničevanje usmeritev v deinstitucionalizacijo.

3.1.2. Organi upravljanja vsakega izvajalca sprejmejo akcijske programe iz točke 3.1.1., določijo ukrepe za njihovo izvedbo ter spremljajo njihovo uresničevanje.

3.1.3. Odgovorna oseba za izvedbo aktivnosti iz točk 3.1.1. in 3.1.2. je direktor.

3.2. Poslovna združenja izvajalcev

Poslovna združenja in poslovne skupnosti posameznih skupin izvajalcev so dolžna izdelati celovite vizije nadaljnjega razvoja dejavnosti, ki jo izvajajo, v luči ciljev in usmeritev nacionalnega programa.

4. Socialna zbornica Slovenije:

- sprejme program aktivnosti in ukrepov zbornice za zagotavljanje razvoja, povezanosti in strokovnega dviga socialno varstvene dejavnosti na vseh področjih,
- prilagodi prioritete dodatnega izobraževanja in usposabljanja izvajalcev socialno varstvenih dejavnosti, tako da bodo imeli prednost programi, s katerimi se uveljavljajo načrtovane vsebinske prenovе dejavnosti,

- smernice za delo po tem načrtu vključi v programe pripravništva in razvoja kadrov,
- izdela program uvajanja supervizije in v standard izvajanja supervizije vgrajuje razvojne usmeritve iz tega načrta,
- sprejme ukrepe za nadaljnje uveljavljanje določil kodeksa etičnih načel, zlasti tistih, na katerih temelji odnos med uporabnikom in izvajalci,
- v sodelovanju z drugimi inštitucijami oblikuje standarde novih znanj in poklicev za delo na področju socialnega varstva,
- vzpodbuja inštitucije, ki izobražujejo strokovnjake za delo na področju socialnega varstva, da v dodiplomske programe vključujejo nove metodološke pristope.

5. Inštitut RS za socialno varstvo:

- vzpostavi in dograjuje enoten informacijski sistem dejavnosti,
- vzpostavi baze podatkov, ki jih potrebujejo izvajalci storitev in skrbi za njihovo dograjevanje v enoten nacionalni informacijski sistem socialnega varstva,
- vzpostavi in nato ažurira register izvajalcev po tipičnih skupinah,
- spremlja in promovira nove dejavnosti, ki jih v skladu s tem navodilom razvijajo izvajalci ter skrbi za objavo rezultatov in učinkov,
- organizira in koordinira izvajanje raziskovalnih dejavnosti področja,
- pripravlja strokovne podlage za načrtovanje ukrepov na področju socialnega varstva,
- opravi občasne cost-benefit analize posameznih programov.

Pri izvajanju doktrinarnih in razvojnih nalog bo inštitut sodeloval z Visoko šolo za socialno delo in z drugimi izobraževalnimi ustanovami, ki usposabljajo kadre za delo na področju socialnega varstva.

V. USMERITVE IN NALOGE PRI DOGRAJEVANJU MREŽ DOPOLNILNIH PROGRAMOV

1. Stanje in predlagane rešitve

Dopolnilni programi po tem načrtu so programi in dejavnosti, ki dopolnjujejo sistem javne službe, in jih sofinancirajo država in lokalne skupnosti, z namenom, da se posameznim skupinam uporabnikov omogočijo tudi alternativne možnosti, oziroma, da se posebnim rizičnim skupinam zagotovijo drugačne oblike podpore, zato da ne bi potrebovale storitev javnih služb. Področje dopolnilnih programov je zlasti namenjeno izvajalcem nevladnega sektorja. Država te dejavnosti načrtno vzpodbuja tako, da sodeluje z izvajalci in jih sofinancira.

Poseben pomen teh programov je tudi v tem, da v veliki meri vključujejo prostovoljce.

Vzpostavljanje in dograjevanje desetih skupin mrež dopolnilnih programov, ki so določene z nacionalnim programom, bo potekalo v skladu z izhodišči iz nacionalnega programa. Po prvem letu izvajanja nacionalnega programa so vzpostavljene vse od načrtovanih desetih mrež, obseg zastavljenih programov pa je različen. Nadaljnja

dinamika dograjevanja in razvoja posameznih mrež bo tudi za naprej prilagojena potrebam in možnostim.

Lahko ugotovimo, da se uspešno uveljavlja partnersko razmerje med državo in izvajalci dopolnilnih programov, pri čemer izvajalci iz nevladnega sektorja ohranjajo in negujejo svojo avtonomijo.

Da bi omogočilo nadaljnji razvoj kvalitetnih dopolnilnih programov, je ministrstvo z nekaterimi nosilci že sklenilo večletne pogodbe, kar pomeni zlasti stabilnost finančnih virov in s tem možnost za dograjevanje vsebin.

Kaže se potreba po tem, da bi različni nosilci istovrstnih programov bolj sodelovali med seboj in pripravljali minimalne strategije za razvoj posameznih področij.

2. Nadaljnje naloge ključnih nosilcev

2.1 Izvajalci dopolnilnih programov morajo:

- izdelati večletne načrte izvajanja posameznega dopolnilnega programa ter pri tem upoštevati, enako kot izvajalci javnih služb, načela in smernice tega navodila,
- skrbeti za stalno strokovno usposabljanje osebja, ki izvaja programe,
- vzpostaviti sistem redne evalvacije in spremljanja kvalitete izvajanja programov,
- vzpostaviti občasne oblike medsebojne koordinacije, ki pripravljajo strokovne podlage za nadaljnji razvoj programov, predlagajo dogovore o delitvi dela itd.,
- dograditi ustrezne povezave z okolji, v katerih izvajajo programe,
- promovirati dejavnosti, ki jih izvajajo.

2.2. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve bo:

- zagotavljalo finančne pogoje za nadaljnje dograjevanje mreže dopolnilnih programov,
- nadaljevalo aktivnosti za pripravo natančnejših meril za sofinanciranje dopolnilnih programov,
- posebej bo izdelalo natančnejše kriterije, po katerih bo določalo programe za večletno sofinanciranje,
- vzpodbujalo različne načine sodelovanja med izvajalci javnih služb in izvajalci dopolnilnih programov,
- obveščalo javne socialno varstvene zavode o izvajalcih in vsebinah dopolnilnih programov,
- vzpostavilo sistem strokovnega in finančnega nadzora nad sofinanciranimi programi.

2.3. Inštitut RS za socialno varstvo bo:

- vzpostavil minimalno bazo informacijskega sistema za spremljanje dejavnosti iz okvira dopolnilnih programov,
- raziskovalno spremljal razvoj področja dopolnilnih programov, zlasti nevladnih izvajalcev.

2.4. Socialna zbornica Slovenije bo:

- dopolnila in uveljavila pravilnike in program izvajanja njenih javnih pooblastil in z zakonom določenih nalog,
- sistematično vgrajevala razvojne usmeritve tega načrta v izvajanje vseh statutarno določenih nalog,
- prilagodila organiziranost za prevzemanje izvajalskih funkcij na področjih, ki jih strokovno povezuje in razvija.

2.5. Občine morajo:

- oceniti potrebe in opredeliti obseg sofinanciranja dopolnilnih programov,
- sodelovati pri vzpostavljanju mreže dopolnilnih programov na njihovem območju.

VI. PROJEKTI NACIONALNEGA POMENA, POTREBNI ZA ORGANIZACIJSKO IN VSEBINSKO PRENOVO DEJAVNOSTI

Da bi uresničili cilje in strategije iz nacionalnega programa ter smernice, aktivnosti in naloge iz tega načrta, bo potrebno na nacionalnem nivoju izpeljati več konkretnih projektov. Za vsa področja in za uresničitev vseh aktivnosti ni mogoče natančno predvideti vseh potreb, zato načrt določa le nekatere, Strokovni svet za socialno varstvo pa bo skrbel za sprotno usklajevanje projektnih aktivnosti in za njihovo dopolnjevanje. Med projekte, ki predstavljajo podlago za uresničevanje nacionalnega programa in tega načrta pa vsekakor sodijo:

1. Zakonodajni program

1.1. Dograditev zakona o socialnem varstvu in podzakonskih aktov

Po izhodiščih, kot jih določa nacionalni program v poglavju IX, bo potrebno vzpostaviti nekatere nove podlage, ki bodo omogočale načrtovano prenovo dejavnosti, zlasti v zvezi z:

- redefiniranjem okvira javne službe,
- decentralizacijo pristojnosti,
- dograditvijo sistema standardov za nekatere storitve,
- dograjevanjem in spreminjanjem obstoječih modelov vodenja in upravljanja sistema,
- uvedbo sistema individualiziranega financiranja (izbranih) storitev,
- uvedbo načrtovanja dejavnosti glede na potrebe uporabnikov v lokalnih skupnostih,
- institucionalizacija vpliva in participacije uporabnikov,
- vzpostavitev sistema inšpekcijskega nadzora.

Za uveljavitev navedenih sprememb bodo potrebne obsežnejše spremembe veljavnega zakona oziroma sprejem novega zakona.

Poleg dograditev zakona bodo potrebne tudi dopolnitve podzakonskih aktov, zlasti:

- pravilnika o standardih in normativih socialno varstvenih storitev,
- pravilnikov, ki določajo tehnične, prostorske in druge izvedbene pogoje,
- pravilnika o koncesijah,
- metodologije za oblikovanje cen posameznih storitev,

- uredbe o oprostitvah plačil storitev.

1.2. Sprejem zakonov na področju varstva invalidov (izenačevanje možnosti invalidov, usposabljanje in zaposlovanje, organiziranost invalidov, njihovih društev in zvez itd.)

Zakonodaja naj bi zajela ključna nerešena vprašanja v zvezi z uresničevanjem pravic in položaja te posebej ranljive skupine prebivalcev.

1.3. Nova zakonska ureditev področja zakonske zveze in družinskih razmerij, rejniške dejavnosti, varstva pravic otrok, obravnave nasilja v družinah, vprašanja opravilne sposobnosti idr.

Nosilec navedenih zakonodajnih aktivnosti bo Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, v sodelovanju z izvajalci, strokovno javnostjo in uporabniki.

1.4. Ustvarjanje pogojev v zakonih drugih področij

Posebne pomena za področje socialnega varstva so tudi zakoni in ukrepi na drugih področjih, ki vplivajo na socialni položaj prebivalstva. Med načrtovanimi projekti so najbolj pomembni zlasti:

- zakon o pokrajinah, ki bo odprl sistem decentralizacije državnih funkcij in bo pomembno vplival tudi na organizacijo sistema socialnega varstva,
- uvajanje zavarovanja za dolgotrajno nego, ki bo bistveno spremenilo obstoječi sistem skrbi pomoči in nege na domu.

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve bo sodelovalo v navedenih projektih ter zastopalo stališča, ki izhajajo iz ciljev in usmeritev nacionalnega programa.

2. Razvojni projekti na posameznih področjih

Podpora izvedbi nacionalnega programa in uresnitvi tega navodila predstavljajo razvojni projekti vseh ključnih razvojnih področij. Gre za ocene samih izvajalcev in strokovne javnosti zlasti glede naslednjih razvojnih vprašanj:

- vizija razvojnih možnosti dejavnosti,
- prilagoditev programov in vsebin novim družbenim razmerjem,
- oblikovanje odgovorov na nove potrebe uporabnikov,
- organizacijski modeli izvajanja dejavnosti.

Na tej podlagi morajo poslovne skupnosti, poslovna združenja ali druge formalne asociacije izvajalcev javne službe oblikovati in javno predstaviti programe nadaljnjega razvoja posameznih skupin izvajalcev.

Ključni projekti so:

- vizija razvoja centrov za socialno delo
Nosilec: Skupnost centrov za socialno delo Slovenije
- razvoj in organiziranost domov za starejše
Nosilec: Skupnost socialnih zavodov Slovenije
- vizija razvoja posebnih socialnih zavodov
Nosilec: Skupnost socialnih zavodov Slovenije

- usmeritve razvoja varstveno delovnih centrov
Nosilec: Aktiv varstveno delovnih centrov
- vizija razvoja socialno varstvenih zavodov za usposabljanje
Nosilec: Aktiv socialno varstvenih zavodov za usposabljanje pri Skupnosti organizacij za usposabljanje
- strategija delovanja in razvoja Socialne zbornice Slovenije
Nosilec: Socialna zbornica Slovenije

Poleg razvojnih projektov javnih socialno varstvenih zavodov iz prejšnjega odstavka bodo posebnega pomena tudi razvojni projekti drugih področij kot npr.:

- razvoj mrež za pomoč pri ohranjanju duševnega zdravja,
- razvoj centrov in mrež za področje socialne rehabilitacije zasvojenih z drogami,
- organizacija skrbi za osebe z demenco,
- profesionalizacija instituta skrbništva,
- projekt organiziranja služb za izvajanje dolgotrajne nege starejših oseb,
- projekt vpeljevanja in razvoja osebne asistence,
- projekt vpeljevanja posebnih vmesnih oblik zaposlovanja za osebe s prizadetostjo,
- razvoj projektnih oblik zagovorništva za osebe z dolgotrajnimi težavami,
- projekt učenja sodobne medgeneracijske komunikacije.

3. Strokovni razvoj področja ter usposabljanje in razvoj izvajalcev

Uveljavitev novih vsebin in oblikovanje novih pristopov bo možno ob dorečenih in jasnih doktrinarnih izhodiščih dejavnosti socialnega varstva, ob dodatnem usposabljanju zaposlenih in njihovi motivaciji. Pri uresničevanju teh aktivnosti bodo sodelovale tudi izobraževalne in raziskovalne institucije, ki izobražujejo kadre in raziskujejo vsebine socialnega varstva.

Glavni projekti na tem področju bodo:

- 3.1. Proces preoblikovanja visokošolskega strokovnega programa za socialno delo v univerzitetni program in s tem prehod Visoke šole za socialno delo v fakulteto, ter vzpostavitev možnosti za znanstveno delo in strokovno napredovanje na področju socialnega dela;
Nosilec: Visoka šola za socialno delo
- 3.2. Vzpostavitev morebitnega medfakultetnega študija za posamezna specialna področja dela;
Nosilec: Visoka šola za socialno delo
- 3.3. Usposabljanje vodilnega osebja izvajalcev za uvajanje in vodenje novih modelov strokovnega dela, sodobne organizacije in upravljanja s kadri;
Nosilec: Socialna zbornica Slovenije
- 3.4. Dodatno strokovno izobraževanje in praktično usposabljanje zaposlenih, ki neposredno izvajajo storitve ali sooblikujejo odnos do uporabnikov, z namenom, da po sistemu "učeče se organizacije" sprejmejo nove vsebine, razvijajo in dopolnjujejo nove modele in spremenijo dosedanje navade.
Nosilec: Socialna zbornica Slovenije

4. Druge naloge

- 4.1. Vzpostavitev sistema za ocenjevanje programov in strategij pri Inštitutu za socialno varstvo Slovenije
Nosilec: Inštitut RS za socialno varstvo
- 4.2. Spodbujanje uporabnikov, da se bodo odločali za individualno sprejemljive oblike storitev z:
 - izdajanjem zloženk in drugega informativnega programa,
 - uvajanjem natančne in učinkovite pritožbene poti,
 - seznanjanjem o kakovosti storitev,
 - spodbujanjem k aktivnemu reševanju stiske, k samostojni izbiri storitev,
 - razvijanjem partnerskega odnosa.

Nosilci: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, poslovne skupnosti izvajalcev, izvajalci storitev in programov.

5. Informacijska podpora

Informacijska podpora za izvajanje aktivnosti in ukrepov mora biti zagotovljena na dveh nivojih:

- 5.1. spremljanje gibanj in načrtovanje politike na državni ravni
Nosilec: Inštitut RS za socialno varstvo
- 5.2. podpora izvajalcem za učinkovito delo.
Nosilci: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, poslovne skupnosti izvajalcev, izvajalci v koordinaciji Inštituta RS za socialno varstvo.

VII. SPREMLJANJE URESNIČEVANJA NACIONALNEGA PROGRAMA

Uresničevanje ciljev in strategij, razvoj mreže javne službe, dograjevanje mreže dopolnilnih programov in drugih določil nacionalnega programa ter izvajanje smernic in nalog iz tega načrta spremlja Strokovni svet za socialno varstvo.

Strokovni svet za socialno varstvo sprejme vsako leto poročilo o uresničevanju nacionalnega programa v preteklem letu, oceni v kolikšnem delu je bil uresničen posamezen cilj nacionalnega programa ali opravljena posamezna naloga iz tega načrta, posebej ugotovi, ali opravljene aktivnosti sledijo ciljem tudi po vsebinski plati, predlaga morebitne dopolnitve ali na novo oziroma drugače določi prioritete, ki naj veljajo za nosilce nalog.

Strokovni svet za socialno varstvo posebej oceni izvajanje nalog in aktivnosti, katerih nosilec je ministrstvo.

Pri izvajanju nalog iz prvega in drugega odstavka sodeluje Strokovni svet za socialno varstvo s poslovnimi skupnostmi izvajalcev in z združenji uporabnikov ter s predstavniki drugih nosilcev zadalženih za izvajanje tega načrta.

Strokovne podlage in informacijsko bazo za spremljanje izvajanja nacionalnega programa in tega načrta zagotovi Inštitut RS za socialno varstvo v okviru rednega programa, ki vsako leto pripravi poročilo iz drugega odstavka.

Socialna zbornica Slovenija sproti spremlja dosežke na področjih, ki sodijo v njeno

pristojnost, opravlja redne evalvacije in pripravlja letna poročila ter predlaga Strokovnemu svetu za socialno varstvo in ministrstvu potrebe po morebitnih dopolnitvah ukrepov na posameznih področjih.

VIII. ZAKLJUČEK IN NAROČILA

Nosilci nalog so dolžni začeti z aktivnostmi po tem načrtu takoj.

Inštitut RS za socialno varstvo je dolžan pripraviti prvo letno poročilo o uresničevanju nacionalnega programa ter poročilo o stanju in okoliščinah, v zvezi z uresničevanjem tega načrta po stanju konec leta 2001 in ga predložiti v obravnavo Strokovnemu svetu za socialno varstvo najpozneje v šestih mesecih po objavi načrta v Uradnem listu Republike Slovenije.

Št. 017.01-0015/2002
Ljubljana, dne 22. aprila 2002.

dr. Vlado Dimovski l. r.
Minister
za delo, družino in socialne zadeve

Sklep Strokovnega sveta za socialno varstvo na 3. seji dne 5. aprila 2002:

Strokovni svet za socialno varstvo soglaša z načrtom za izvajanje usmeritev in nalog iz nacionalnega programa socialnega varstva do leta 2005.

dr. Jože Ramovš l. r.
Predsednik
Strokovnega sveta za socialno varstvo